

Mauro Corona

ZADNJE IZPOVEDI

Mauro Corona

ZADNJE IZPOVEDI

*Prevedel in z opombami opremil
Jernej Šček*

UMco

Ljubljana 2022

Mauro Corona
ZADNJE IZPOVEDI

CONFESSIONI ULTIME

Copyright © Chiarelettere, 2013. All rights reserved.

This edition published in agreement with the Proprietor through
MalaTesta Literary Agency, Milan.

© za Slovenijo UMco, 2022. Vse pravice pridržane.

Prevedel in z opombami opremil: Jernej Šček
Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Odkrito

Odgovorni urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba
Korektura: Gordana Granatir
Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič
Sliki na naslovnici in ovitku: Matteo Corona
Tisk: Primitus, d. o. o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2022

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.131.1-31

CORONA, Mauro, 1950-

Zadnje izpovedi / Mauro Corona ; prevedel in z opombami opremil Jernej Šček. - 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2022. - (Zbirka Odkrito)

Prevod dela: Confessioni ultime
ISBN 978-961-7136-17-3
COBISS.SI-ID 82470403

UMco d.d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana, tel.: 01/ 520 18 39
e-naslov: bukla-urednistvo@umco.si, spletna stran: www.bukla.si

Vsebina

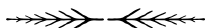
Uvodna beseda	9
Človeški molk	15
Kot lisice v svežem snegu	23
Ranljivost je dar za setev	29
Telo in duh	41
O smrti	53
Vajont	63
Bistveno in odvečno	81
Svoboda in sužnost	95
Intelektualci, prodajalci leporečja	113
Prijateljstvo in ljubezen	125
Imensko kazalo	131
Pogovor z avtorjem knjige (<i>Jernej Šček</i>)	135

Milijonske množice hlepijo po nesmrtnosti,
potem pa ne vedo, kam bi se dale
na deževno nedeljsko popoldne.

– *Susan Ertz*

*Vse stvarne in pojasnjevalne opombe, zamišljene z najnujnejšim
po meri slovenskega bralca, so prevajalčeve.*

Uvodna beseda

NASLEDNJE STRANI SO, kot bi rekel prijatelj Erri,¹ nekdam živele na glas. So namreč, čeprav se grdo sliši, reciklirani izdelek globoke izpovedi ali natančnejše čustvenega izbruha z neustrašnim novinarjem oddaje *Report* Fornonijem.²

No, zdaj lahko v roke vzamem oporoko, ki je pred dobrimi dvajsetimi leti, če ne že dva-
indvajsetimi, ostala odprta, da nekaj malega
dopišem, zgladim kako gubo, namerim strel,
obdržim korak s časom in po možnosti ubežim
nesreči.

1 Enrico (Erri) De Luca (1950), pripovedovalec literarnih zgodb, avtor več kot šestdesetih leposlovnih in esejističnih del, dvakrat poslovenjen (*Trije konji* in *Teža metulja*, Eno 2011), prevajalčev sogovornik v intervjuju za Sobotno prilogo časopisa *Delo* (»Stanovalci smo, in ne lastniki planeta«, 5. decembra 2020).

2 Ta knjiga je literarna priredba doku filma režiserja Giorgia Fornonija (1946), sicer raziskovalnega novinarja vplivne kritične televizijske oddaje na RAI 3, ki je Corono petdeset let po tragediji Vajonta pospremil po ulicah in zgodbah podalpske vasice Erto, Strmec po naše.

Omenjene strani ljubkovalnim popravkom navkljub izdajajo vihrovost tistega, ki jih je nepremišljeno izpljunil v mikrofon, slednji pa kot zvest služabnik pretočil v brezizhodni fonografski arhiv. Najbrž bi se splačalo, ko bi jih avtor v tistih skrivnostnih spiralah pustil odspati, a kaj, ko bo vsak arhiv – kakor vsak grob – prej ali slej odprt in izropan.

Na koncu se je obrnilo drugače. Posnete čenče so se iz zvestobe do dane besede in, kakor pravijo sodniki, na drugi stopnji zaradi samovšečnosti zgostile v knjigo. Takšno, ki po vzoru Onettijevih³ besed v navedku Eduarda Galeana⁴ sprva časti vrednoto tišine, a ji nazadnje noče prisluhniti. Previdni šepet vesti je sicer narekoval, naj se kisli izbruh iz želodca ne objavlja, a je bil zaradi zgoraj navedenih razlogov preslišan. Zdaj pa smo tu, pripravljene plačati posledice. Od plazovnega

3 Juan Carlos Onetti Borges (1909–1994), v slovenščini dostopni urugvajski pisatelj in novinar, z razredčeno dramatičnostjo svojih del prispeva k rojstvu sodobne latinsko-ameriške književnosti.

4 Eduardo Galeano (1940–2015), novinar, pisatelj in esejist iz Montevidea, ima podobne zasluge kot prejšnji. Corona rad navaja njegovo, po našem mnenju zelo posrečeno prisposodbo utopije, ki da je človeku kakor obzorje, z vsakim korakom proti njej se nam za korak oddaljuje in ne približuje. Čemu torej utopičnost? Za hojo, korak naprej.

vlivanja glasu v zvočni valj nismo skoraj ničesar zamolčali. Še več. Da bi se izognil nesporazumom in posnemovalnim obtožbam je režiser govorniku pred obraz porinil neusmiljeno oko televizijske kamere, kot da že zvok za pošiljko polemičnega žolčnega nagovora potomcem, ki bi si danes zaslužil oznako retoričnega populizma, ne bi zadoščal. Zdaj smo pa tam, pečeni! Te vknjižene besede žal še zdaleč niso boljše od tišine. Najbolje bi bilo držati jezik – kdor molči, ne zgreši –, sploh če veš, da bi bilo povedano neumnejše od tišine.

In vendar obstajajo izjeme. Onetti nima vedno prav. Kdor hoče napisati oporoko, mora svoje misli izraziti pred notarjem, kaj pušča za sabo, komu in kako. Ker zamolčana misel ne bi obstajala, izgovorjena pa bi v neobstojnosti izhlapela v eter, ker je brez obstojnosti, jo mora nekomu zaupati pisno. Nedvomna praktična vrednost oporoke je v urejanju zemeljskih dobrin s področja zasebnosti za preprečevanje bolečih pravnih posledic, potem ko je lastnik »stare robe« odšel na boljše. Oporoka iz čenc ničemur ne služi, nikomur ne pomaga, za vse je povsem nepotrebna. Je pa tudi res, da če se oziramo po potrebnosti in koristnosti, se lahko vsi pogreznemo v zemljo. Na vprašanje

Osvalda Ferrarija⁵ o nujnosti oziroma nenujnosti poezije je Borges⁶ odgovoril: »Me sprašujete, čemu poezija? Izvolite odgovor: čemu smrt, zobobol, okus po kavi, čemu veselje? In z njim jaz, čemu mi vsi?«

S to čenčavo oporoko se podpisani razkriva, da ne bi umrl nerazumljen, potem ko so ga življenje, nepoštenje oziroma pomanjkanje poguma prisilili v dolgo, že kar neznosno nastopaško igro. V določeni starosti, ko ga življenje drži v šahu, mu je zavrelo v glavi, hotel si je olajšati vest. Saj ne v celoti. Povedati vso resnico je za vse nemogoče. Delček pač, kakor grešnik v spovednici. Kot nekdo, ki sprejme tveganje, da se bo v primeru predolgega življenja vročekrvno čivkanje zarotilo proti njemu. Samo zato, ker je povedal na glas. Neizogibnih povratnih udarcev svojega početja podpisani na srečo ne bo dolgo trpel, ker mu zmanjkuje časa. Pa tudi zato ne, ker je dokončno iz igre za nagrade, priznanja in lahke zaslužke, ker se požvižga na kritiške plačance. Končno si lahko razveže jezik in ga pokaže tistim, ki si to zaslužijo.

5 Glej delo *Borges en diálogo. Conversaciones* (1985), ital. prev. *Altre conversazioni con Osvaldo Ferrari* (1986).

6 Jorge Francisco Isidoro Luis Borges (1899–1986), velikan sodobne argentinske besedne umetnosti, duhovni oče magičnega realizma, Coronov literarni protijunak.

Nazadnje moram soglašati z Juanom Carlom Onettijem: »Če to, kar imamo povedati, ni boljše od tišine, se splača držati gobec.« In z Ludwigom Wittgensteinom,⁷ po katerem je treba jasno in glasno izreči to, kar je mogoče, o ostalem je bolje molčati. Na drugačen, vse prej kot pretanjeno učen, a najbrž od navedenih zaslužnikov bolj učinkovit način mi je podobno položil na srce kot brat dobri prijatelj, stari zapiti krivolovec Celio:⁸ »Monasti moni nikdar ne reci mona, sicer te bo za vse življenje božala proti dlaki.« Tako je pravil Celio. Jaz pa na žalost molčati ne znam, bedakom pravim bedaki in lisjakom lisjaki. In še manj znam besedovati bolje od tišine. To je vse, vse je tu.

Pika in amen.

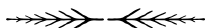
M. C.

V Ertu, 27. februarja 2013 ob šestih zvečer

7 Ludwig Josef Johann Wittgenstein (1889–1951), avstrijski analitični filozof, avtor geselske sintagme »Meje mojega jezika so meje mojega sveta« (*Logično filozofski traktat* 5.6).

8 Staremu znancu avtor posveča še sveži roman *L'ultimo sorso. Vita di Celio* (Zadnji požirek: Celiovo življenje, 2020).

Človeški molk

»EDINE BESEDE, KI SI ZASLUŽIJO ŽIVETI, so tiste, ki so boljše od tišine.« Tako se je Eduardo Galeano v nekem intervjuju spomnil vodila Juana Carlosa Onettija in ga dopolnil: »Ne le pisatelji, tudi politiki naj si to zapičijo v glavo. Tišina je jezik popolnosti, s katerim beseda težko tekmuje. Tudi sam besedilo znova in znova izpisujem, dokler ne zazveni boljše od nje.«

To so bili lakonsko jedrnati možje. Govorili niso nikoli. Saj je že Wittgenstein rekel, da je bolje zamolčati tisto, o čemer ni mogoče govoriti, ne da bi se zavedal, da je za nasvet o molčanju moral spregovoriti. Takole pa modruje Sándor Márai:⁹ »Človek je zamolčanost«, in še dodaja: »V literaturi, tako kot v življenju nasploh, je iskren le molčečnej.«

9 Sándor Márai (1900–1901), madžarski pisatelj z ameriškim državljanstvom, prvi Kafkov recenzent, najbolj aktiven med obema vojnama, nemilitantni antifašist, zbežal iz domovine zaradi preganjanja komunističnih oblasti.

Težko je verjeti, da bi besede lahko premagale tišino, že res, toda včasih je pomembneje oglasiti se in izkašljati. Ni mi vseč, ko stiskamo figo v žepu in ne zmoremo odkrito prositi pomoči. Z ošabnostjo serijskega proizvodjanja knjig ne počnem nič drugega, kot da se izpovedujem, si pomagam z izpovedjo. Nočem umreti napačno razumljen. Če zdaj crknem od srčnega napada ali jutri zdrsnem v gorah, kakor sem tvegala zadnjič, bi umrl nerazumljen. Dragi bralec, v rokah držiš mojo oporoko, svojevrstno razodetje.

Zato ni res, da so edine besede, ki so vredne, da se jih spomnimo, tiste, ki so boljše od tišine. Ne verjamem, da so moje besede boljše od tišine, a če bi molčal, bi umrl nerazumljen, kar bi bilo krivično do prijateljev, mojih sinov in celo do vas, neznancev, ki zdaj z bralskim očesom buljite vame. Pisanje knjig me osvobaja.

Nimam rad človeškega molka, molka tistih, ki ne povejo svojih nezdod, ne priznajo svojih stisk. Dandanes je prepovedano prositi za pomoč. Drug drugega prosimo za pomoč! Pojdi na ulico in povejmo na glas: »Čuj, nekaj ti moram povedati, veš, v družini je vse narobe.« Kaj pa dobimo v odgovor: »In koga to zanima?« Medtem ko bi morali zajeti sapo, rekoč: »Mar res? Ja, pa se poskušajte pobotati, saj veš, pri

nas se tudi kregamo ...« Preveč zamolčanega ostaja med nami.

Odrabljene besede živijo dalje, poskrite v naši notranjosti, uporabne in neizrečene. Toda beseda presega golo zvočnost. »Zavist« je resda zvok; ko izrekam »zavist«, izgovarjam na glas, če pa besedo »zavist« prelijem na papir in položim pod mikroskop, jasno in glasno, čvrsto in krepko vzkipi. Živimo od besed v naših srcih, besed, zavutih v molk.

Pomembno je povedati in dati vedeti, je dejal socialist Filippo Turati.¹⁰ Tedaj bi zadihali isti zrak. To je smisel človeškega molka, njegovih neizrečenosti. Povedati bi morali v obraz: »Od vse tvoje sreče mi greš že na živce, v bistvu ti zavidam.« Mi pa ne, raje zapravljamo besede, ki se ne ujemajo z vedenjem. Očiten primer? Beseda »ljubezen«. Rad te imam, a piješ mi kri, zato si ne drzni več reči »ljubim te«. Življenje mi delaš neznosno, preganjaš me z zavistjo, sumničanjem, vprašanji.

Beseda »ljubezen« dandanes pomeni »računati na ljubljenost«. Ljubi me, sicer te ubijem.

10 Filippo Turati (1857–1932), eden utemeljiteljev italijanske delavske politike, reformni socialist; odločen nasprotnik komunističnega revolucionarnega nasilja, kar si je upal javno izraziti na ustanovni skupščini italijanske komunistične partije v Livornu leta 1921 pred ustanoviteljem KPI Palmirom Togliattijem.

V nekaj mesecih je umrlo več kot sto žensk – zabodenih, umorjenih, poteptanih. Če je stvar taka, teh praznih obljub nočem več slišati. Častno besedo obesiva na klin, ker to ni ljubezen.

Nimam ljubezenskega slovarja, sem pa sčasoma razvil svoje glavo definicijo: ljubezen je brezpogojno sprejemanje, popolno darovanje, ljubezen je tišina. En sam primer človeka, ki je resnično ljubil, poznam – ime bom izpustil, ker je odveč, v tem stvarstvu so vsa imena odvečna, na tej zloglasni zemlji je pomembno samo eno: človeška oseba, pika in konec. Ta osemindvajsetletnik je imel precej »živahno« dekle, a ji je izpovedoval ljubezen, kakor počnemo vsi. Ta mu je ljubezen sicer vračala, a jo je isti hip dajala še štirim. Saj ni bila mrha, takšna je bila njena narava, četveroljuba. S štirimi se je, recimo tako, družila. Diskretno sem mu dal vedeti: »Saj vem, ni moja stvar, moral bi gledati v svoj lonec, a ker sem tvoj prijatelj, ker sva skupaj zrasla, te opozarjam, da imaš nezvesto dekle.« Navkljub opreznim besedam me je z odgovorom iznenadil: »Saj vem, predobro vem, da jih ima štiri ali pet, a kaj, ko jo ljubim, imam jo rad, ne zanima me, kaj počne.« Kakšna lekcija! Z dodatkom: »Naj dela po svoji vesti, jaz jo imam rad v vsakem primeru, takšno, kakršna je.« To mora biti prava ljubezen.

Potrebno je izbirati prave besede, tiste izrečene in včasih celo zamolčane. Tako pa se gledamo, opazujemo, snemamo, preiskujemo, obenem pa skrivamo svoje karte. Drug drugemu se premalo razkrivamo. Medsebojna izpoved bi vsem pomagala. A premaguje nas zadržanost. Svet se podira zlasti zato, ker ne znamo in nočemo povedati, kaj nas žuli. Notranja občutja zapiramo v bubo. Kakšna žalost. Pretvarjamo se s prefinjeno tehniko videza, z zalizano pričesko hodimo po mestu: »Živjo, hej, kaj zdaj?« »Vse okej.« Svoje bese držimo zase, če naj rečemo po Dostojevskem.¹¹ Z razkrivanjem bi človek začel živeti dobro ali vsaj bolje.

Na neki točki po ovinkih odkrijem, da je bil sin dragega prijatelja narkoman. Zakaj si mi to prikrival? Lahko bi ti pomagal, bi se vsaj z mano izkašljal, se znebil bremena. Strešniki si podajajo vodo, ne držijo je zase, vodo pretakajo v medsebojno pomoč. Zastala voda gnijoče zaudari. A tu je ponos, tukaj je sram. Bolezni se sramujemo. »Nikomur niti besedice.« Tudi noseča deklica je sramota. Škodljivo izročilo starodavnih izkušenj tistih, ki so se trudili za videz in ne za resnico, povzemamo za svojega.

11 Fjodor Mihajlovič Dostojevski (1821–1881), ob Tolstoju nemara največji romanopisec in mislec vseh časov; avtor se sklicuje na njegov roman *Besi* (1872).

Mislím, čeprav bi se rad motil, da resnica ni za ta svet, niti za prijateljskega. Ne govorite mi, da ste najdražjim priznali, kaj si mislite o njih, ker preprosto ne verjamem.

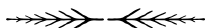
Imam družino in otroke, za katere vem, da mi niso povedali vsega, jaz pa njim tudi ne. Le redki zmorejo zbrati toliko ponižnosti. Pa ne mislim le na meščanski svet. Mesta niso cve-tišča zla, kot se rado govori. Mesta so ljudje in ljudje smo mi. Koliko godrnjanja o tem, da »družba to, družba ono ...«. Tudi družba smo mi. Eden plus eden plus eden je enako sedem milijard. Ne umivaj si rok z rohnenjem nad »družbo«. Družba sva jaz in ti. Ves čas smo vpeti vanjo. Mestno žitje se odvija tudi na vasi, v družinah, v človekovi duševnosti. Naše strahove, ambicije in nevoščljivosti povejmo na glas, da bi postali boljši ali vsaj za druge manj škodljivi. Vsakdo ima pravico škoditi le same-mu sebi, drugim nikakor. A na žalost je tako, da kdor škodi sebi, škoduje tudi vsem, ki ga imajo radi.

Lastna sreča, tuja zavist. Če hodim k nedelj-ski maši, mi rečejo pobožnjakar. Smo kakor ose, ki se ves čas pikajo. Vzgojo otrok bi morali zopet postaviti na prave temelje: prenašanje, razumevanje, odpuščanje, velikodušno razda-janje, sprejemanje porazov. Od desetih evrov

v žepu daj enega tistemu, ki nima nobenega. Z devetimi boš prav tako dobro živel kot z desetimi. Mi pa vzgajamo k zadrževanju v sebi. Vojna ni drugega kot milijonska množitev majhnih bitk, ki se rojevajo v nas. Sosedova mačka prečka moje dvorišče, zato jo ubijem – to je izvor vsake vojne. Namesto da bi mačko pobožal, jo ubijem. Dejanje pomnožite z državnostjo in dobili boste meddržavno vojno. Pomanjkanje odpuščanja je zlo brez upa in srca. Kdor ne odpušča, se sam uklepa v primitivizem neukrotljivih čustev, kakršna sta sovraštvo in zavist.

Neko gensko sliko pa je le mogoče oblikovati. Eno je to, kar po očetu in mami dedujemo – obrazne poteze, telesna višina, barva oči, značaj sam –, drugo pa, kar z vzgojo poravnamo in izmojstrimo. Otroka je treba izučiti za življenje; mogoče je nagnjen k dobremu, a še bolj, da je k vražjemu ali še huje k zlobnemu, zato ga je treba od otroštva oblikovati kot gline. Še divjo zver je mogoče ukrotiti, a začeti je treba od začetka. Mlado drevo se sadi ob kol, da zraste navpično, sicer ga več ne poravnaš.

Kot lisice v svežem snegu

VSE JE ODVISNO od zglada.

Z iztegnjenim kazalcem ni mogoče ničesar naučiti. V življenju sem storil veliko napak, in še jih bom, a otroka s kozjo molitvico »ne preklinjaj« ne boš vzgojil. Če bo poslušal očetovo preklinjanje, bo klel tudi sin, nima smisla prigovarjati nasprotno.

Moj stari prijatelj je bil najboljši človek na svetu, gensko velikodušen, pravi svetnik, a odrasel je v družini, v kateri so vsi po vrsti od starih staršev do očeta sovražili Jude. Nič čudnega, da je zagovarjal njihovo uničenje. Čemu? Ker je to sranje poslušal doma. Še dobro, da ni prestopil k dejanjem, je pa govoril; podedoval govorno značilnost, zvočno zapuščino. Dedič družinskega glasovnega izročila.

Bodoči starši bi morali pridobiti licenco, najprej opraviti izpit. Ni mogoče, da je toliko otrok pokvarjenih do nepopravljivosti. Krivega drevesa ni mogoče poravnati, ostalo bo